

ПРЕДРАГ ДРАГОСЛАВ ПАВЛИЋЕВИЋ*

Академија за националну безбедност
Београд

УДК 327(4):314.15

Монографска студија

Примљен: 15.09.2016

Одобрен: 24.10.2016

Страна: 57-70

МИГРАНСКА КРИЗА: ЕВРОПСКО ЈАВНО МЊЕЊЕ И ПРОЦЕС ИНТЕГРАЦИЈЕ ИМИГРАЦИОНЕ ПОПУЛАЦИЈЕ

Сажетак: При постављању теоријских основа за анализу разноврсних, посебно политичких и безбедносних аспеката савремене мигранске кризе у ЕУ, аутор је посебну пажњу покљонио истицању значаја ставова европског јавног мњења према имигрантима. Аутор је закључио да је од суштинског значаја културна стигматизација имиграната и константна исламофобија у Европи, али уз чињеницу да су на обе стране присутни поједностављени наративи, неповерење и негативна осећања понегде доведена до отворене мржње. Поменути проблемски оквири захватају индицирање већег броја релевантних питања: дискриминацију миграната у друштвеном животу, изазове екстремних опција, девијантно и криминогено понашање, механизме изградње имиграната као жртвеног јарца итд. Уочава се да су имиграционе политике првенствено вођене безбедносним разлозима – процес секуритизације је оквир решавања имиграционог питања – те културну интеграцију миграната замењује политичка интеграција. Аутор истиче да се питање интеграције имиграционе популације исказује као једно од централних питања у свим проблемским оквирима јавне дебате о њеном карактеру, њеном статусу, као и о мерама које треба применити, модификовати или осмислити, те о целокупном односу према њој. Питање формулације и (начина и обима) имплементације мера је најшире уоквирено односом имиграционе популације према јавно исказаним ставовима поводом могућности и степена њене интеграције. Решења ће бити све компликованија у мери у којој имиграциони корпус буде исказивао мање жеље да прихвати правила и вредности друштва у које долази, као и мером у којој домицилно становништво не схвата посебности имиграционе популације са којом већ живи, и разлоге због којих појединци и веома велике и шаролике етничке групе настоје да емигрирају у ЕУ.

Кључне речи: имиграциона политика, безбедносне мере, јавно мњење, интеграција, секуритизација имиграције, тероризам, исламофобија.

* predrag_pavlicevic@yahoo.com

Увод

Мигранска криза која је погодила ЕУ заиста има мноштво димензија. Истраживачки фокус је на политичким аспектима, уз све израженије перспективу, односно анализирање безбедносних димензије ове кризе.

Гајић истиче да се проучавање феномена миграција углавном своди на нормативистичко теоријско вредновање поменутих процеса, демографско - културолошку анализу или на економске аспекте интеграције имигрантског становништва, а најређе на посматрање његове геополитичке димензије – коју управо разматра у свом раду. Констатација коју издвајамо биће прихваћен геополитички теоријски оквир разматрања која следе¹: „Савремена мигрантска криза која потреса ЕУ не тиче се само повећања броја избеглица и имираната који приспевају на њено тле различитим путевима са југа и југоистока, преко Медитерана и југоисточне Европе, већ и геополитичких димензија две велике кризе – северноафричко-блискоисточне кризе коју је донело „арапско пролеће“ (2011.) и унутрашње, системске кризе саме ЕУ, чије логике јасно кореспондирају са светском кризом започетом 2008. године, глобалним геополитичким токовима везаним за урушавање униполарног света те геостратегијама које се са различитих страна разигравају овим поводима“ (Гајић, 2016: 79).

Предмет и циљ овог рада је постављање теоријских основа за анализа разноврсних, посебно политичких и безбедносних аспеката савремене мигранске кризе у ЕУ, при чему је аутор посебну пажњу поконио истицању значаја ставова европског јавног мњења према имигрантима и питању интеграције имиграционе популације у нови друштвени и политички миље држава-чланица Европске уније (ЕУ). Специфичан циљ рада је анализа међузависности поменута два концепта: јавног мњења и интеграције. Разматрања која се тичу интеграције су нужно подразумевала индицирање већег броја релевантних питања која покрива тако комплексан процес.

Ставови европског јавног мњења: имиграција као нешто непожељно

Закључци до којих се може доћи на основу података које пружају релевантна истраживања европског јавног мњења (*Eurobarometer* и *European Social Surveys*), који се односе на негативне ставове према имигрантима и етничким мањинама, забрињавајући су. Издвајамо следеће закључке / показатеље актуелне европске „етничке искључивости“²:

- јавно мњење доследно „изражава јака анти-имигрантска осећања... осећања су у порасту, али су сада заједно са јаким ксенофобичним ставовима“;

¹ Ово стога што овај рад нема претензују да анализира геополитичке аспекте кризе, али их сматра врло значајним.

² Види ближе: Chebel d'Appollonia Ariane, у Chebel d'Appollonia Ariane and Reich Simon, 2008: 220-222.

- „отпор на нови прилив имиграната је повезан са растућом нетолеранцијом према тражиоцима азила ... обим ксенофобије је сада и много шири (у смислу циљне популације) и упадљивији (у односу на друге димензије „етничке искључивости“) ...“;
- „Данас је разлика између легалних и илегалних популација миграната постала замагљена ... ксенофобични осећаји сада циљају све категорије „странаца“ без разлике“;
- „појам „грађанске интеграције“ која подржава успешну друштвено-економску интеграцију губи тло“;
- „отпор ка различитости се појављује повезано са ширим утицајем ксенофобичних осећања и ставова, са растућим преференцијама за хомогену друштво... Отпорност на мултикултурно друштво подразумева да се људи противе идеји да је културна, етничка и верска разноликост обогаћује друштво у целини“³;
- „отпор ка мултикултурализму је допуњен растућим осећања, која дели велика већина Европљана, да је њихова земља достигла границу културне или етничке разноликости... Овај резултат је у складу са налазима ЕСС по којима је 58 процената испитаника изразило уверење да имигранти представљају „колективну етничку претњу“...“⁴.

Како се наука не бави нагађањем већ предвиђањем, које мора имати своје (бар у датом тренутку) чврсте темеље, заиста би било интересантно прочитати налазе истраживања које би укључило поменута питања, али би генерална хипотеза засигурно могла садржати став о наставку негативног тренда у ставовима према имиграционој популацији међу грађанима ЕУ.

Оно што се назива поједностављени наративи „другости“ (simplistic narratives of ‘otherness’) региструјемо и у подацима на које указује Виктороф, односно резултата анкете спроведене 2006. године међу муслиманима у четири европске земље у којој су одговорили на питање „Како себе првенствено сматрате? Држављанином ваше земље или Муслиманом?“. Закључује се да је, са изузетком Француске⁵, огромна већина европских муслимана преферира верски идентитет испред свог националног идентитета. Тачније, резултати су следећи:

³ Ibidem: „У 2003. години, 48 процената европских испитаника је изразило отпорност на различитости, изазивајући утисак јаке склоности за монокултурно друштво у којем већина људи дели исте вредности и традиције. Осим тога, 21 процената је сугерисало да желе да избегну друштвене интеракције са припадницима мањинских група“.

⁴ Закључци са пратећим знацима за примарне изворе, уз мања скраћења текста и нужне техничке измене, преузети су из Pavličević, 2016: 67-68.

⁵ Да овде цитирамо један други извор управо везано за Француску: „Да сумирамо, транснационални, верски, или етнички идентитети нису у супротности са националним осећањем припадности... Осим тога, комунитаризам укључује јак осећај припадности националној мањини (који је јачи од осећања бити близак Французима) и захтева посебан третман... Француска је ухваћена у правом парадоксу. С једне стране, политичари, интелектуалци и велики део бирачког тела верују да је процес интеграције пропао, и нада за већом асимилацијом, и захтева мање мултикултуралног од Француза имигрантског порекла. С друге стране, нови Французи показују висок ниво верског прилагођавања, када припадају једној вероисповести још увек сматрају себе делом француске заједнице. Ова разлика је проблематична, јер би могла угрозити Републику Француску са комунитаризмом и етничком сепарацијом“ (Brouard and Vincent, in Chebel d’Appollonia and Reich, 2008: 299).

„У ствари, ова верска идентификација је већа него регистрована код муслимана у Египту, Турској, или Индонезији. Ови подаци нам говоре да европски муслимани имају тенденцију да држе упадљиво различите ставове у погледу националне лојалности у односу на Европљане не-муслимане. Типична млади муслиман који живи у западној Европи се идентификује као припадајући широке уммете која није везана географски. Према *Pew surveys* у 2006. години, већина Евро-Европљана (77% Британаца, 76% Француза, 82% Немаца, а 66% Шпанаца) су веома или донекле забринути због пораста исламског екстремизма у својим земљама. Многи су склони да сматрају да су муслимани фанатични, насилни, и не поштују жене... У складу са утиском самоизолације и подацима о верском радије но националним идентитетима, углавном Европљани не-муслимани (64% Британаца, 53% Француза, 76% Немаца, и 76% Шпанаца) опажају муслиманске имигранте како желе да остану одвојени од свог друштва домаћина. И веома велики број Еуро-Европљана (43% у Уједињеном Краљевству, 33% у Француској, 34% у Немачкој и 71% у Грчкој) верују да је одговор на оживљавање социјалних тензија да се заустави имиграција. ... *Pew surveys* показују да огроман део муслимана сматра Еуро-Европљане себичним, арогантним, похлепним, неморалним и насилним. На пример, 30% муслимана у Француској и 57% у Великој Британији сматрају Еуро-Европљане као „неморалне“. Можда је најважније за мерење опасности од унутрашњег тероризма да изненађујуће висок проценат муслимана у Европи сматра терористичке нападе на недужне цивиле да су „понекад“ или „ретко“ оправдани“ (Victoroff, in Finklestein and Dent-Brown, 2008: 183-184).

Поливалентност проблема имиграције

У већ поменутој, врло садржајној анализи (Chebel d'Appollonia Ariane and Reich Simon, 2008: 321-340), региструјемо мноштво аспеката које покривају и подстичу, односно индукују и проблематизују имиграциони токови. Ови аспекти су готово по правилу у некој димензији или из неке перспективе везани за ставове (углавном европског и САД) јавног мњења према имигрантима и етничким мањинама, политичке концепте и/или политике (и административне мере) које траже решења за вишевалентне проблеме који израњају. Издвајамо следеће:

- У Европи је разматрање о усвајању минималних стандарда за "квалификацију, статус и услове прихвата азиланата" почело још 2001. године. Уз позивање на јачу асимилацију постојећих имиграната исказују се даље страхови услед разводњавања идентитета Европе, често праћени строжијим формалним захтевима ка имигрантима и азилантима, и у том правцу усмереним правним алатима (обука језика и тестови као услови за стицање држављанства, услови око нивоа прихода и стабилности њиховог запошљавања, и неодређен појам *бити опасност по националну безбедност*). У појединим земљама усвојени „безбедносни пакети“ (приступити банковним рачунима, подацима о авио-саобраћају, поштанским подацима, правни захтеви Интернет провајдерима и телефонским компанијама око вођења евиденција остварене комуникације, биометријске технологије) олакшавају појаву

'друштва надзора', при чему „не постоје докази да ће 'секуритизација изнутра' спречити опасност од 'унутрашњег непријатеља'“;

- Демографски и економски значај имиграната за Европу (мање за САД) услед ниских европских стопа наталитета је евидентан, јер ће имиграција имати јак утицај на одржавање популацију у Европи и њену економску, али и социјалну стабилност (потребан број радно способног становништва, стога и солвентност система социјалне заштите, све важнију улогу у стварању пореске основице на основу којих ће се у будућности осигурати социјална давања)⁶. Са друге стране се констатује: „Упркос потенцијалним позитивним ефектима имиграције, међутим, све већи број Европљана изражавају ксенофобична осећања према мањинским групама већ насељеним у Европи. Ова осећања посебно циљају на припаднике такозване друге генерације имиграната... Осим тога, рестриктивне мере осмишљене да ограниче број 'придошлица' добијају на значају. Европско истраживање из 2003. је показало да је 50 одсто испитаника изразило 'отпор приливу и пријему имиграната који припадају другим расама или етничким групама у односу на већинско становништво'. Око 60 процената испитаника у ЕУ верује да 'постоји лимит колико људи других раса, религија или култура друштво може да прихвати'“⁷;
- У јавности се региструју ставови и оцене (проблематичне основаности), често популистичке тврдње, имигранти су окарактерисани као социјални стратум који одбија да се интегришу у доминантну националну културу, сумњиче се да помажу циљеве и методе цихадиста. Са друге стране, сиромашни образовни програми и (неформална) дискриминација стварају зачарани круг у којем имигранти граде јаке заједнице као одговор на сиромаштво и отуђење. Посебно је значајно да „наводна корелација између имиграције и већих стопа незапослености међу домаћим становништвом добија на популарности у Европи“ и „негативне перцепције економског утицаја имиграције ипак повећавају“ (имигранти су, истакнимо, несразмерно заступљени у сектору услуга и „сиве“ економије). Интересантно је да су „европске земље где је анти-имигрантски сентимент често најјачи оне које највише требају своје мигранте због старења становништва... У недостатку имиграције, Немачка, Грчка, Италија, Шведска, Чешка и Словенија би се суочиле са губитком становништва у последњих петнаест година“⁸. Напомиње се да подаци указују да „висока стопа незапослености није у корелацији са великим бројем имиграната у многим земљама“⁹. Ипак, присталице рестриктивних мера према имиграцији тврде да би оштрија контрола граница заштитила домаће раднике, консолидовала национални идентитет, и ојачала унутрашњу безбедност;
- Једно озбиљно истраживање муслимана широм Европе утврдило је да су муслимани првенствено забринути поводом незапослености и да фаворизују верску и политичку умереност, а не екстремизам. Ипак, налази исте анкете међу Европљанима указују да већина брине о исламском идентитету и екстремизму („значајна

⁶ Chebel d'Appollonia Ariane and Reich Simon, 2008: 324: „Недавно Извештај објављен од стране Савета Европе очекује да ће број становника опасти са 808 милиона у 2005. на 763 милиона у 2050. години (то јест, укупно 6 одсто) у четрдесет две истражене европске земље... просечна старост исте европске популације значајно ће се повећати... Процент становништва старијих од осамдесет година пројектован је да се повећа од 5 процената у 2005. години на 15 процената у 2050. Најзначајнији старост-кохорта пад (27 процената) ће се одржати међу онима између дванаест и четрдесет и четири године старости... 'Комисија ЕУ је нагласила да "иако имиграција сам по себи није решење за демографско старење, продужени имиграциони токови могу све више да нужно задовоље потребе тржишта рада у ЕУ и осигурају просперитет Европе!... “.

⁷ Ibidem, 2008: 326.

већина у Немачкој (76%), Великој Британији (64%), Шпанији (67%) и Русији (69%) каже да муслимани у њиховим земљама желе да остану различити од ширег друштва“). Стога секуритизација имиграције чврсто напредује у Европи (комбинацијом интерног надзора, полиције, (неефикасне) граничне контроле), уз ограничене покушаје социо-економске интеграције. Региструје се „такође растуће непријатељство према мултикултуралности, а постоји растући осећај да имигранти представљају претњу националном идентитету“;

- Питање интеграције имиграције (напомињу Chebel d'Appollonia и Simon) се исказује као веома значајно јер је јасно да је мало вероватно да ће западне земље бити у стању да драматично обуздају имиграцију – осим у „одређеној“ мери да утичу на факторе који покрећу имиграцију: сиромаштво, рат, прогон, и жељу за спајање породице. Упркос спровођењу рестриктивних нових мера, западне земље увек суочавају се са „глобалном кризом контроле имиграције“ (приметимо да ову синтагму више није потребно стављати под наводнике – што су 2008. године учинили Chebel d'Appollonia и Simon);
- Chebel d'Appollonia и Reich се враћају на већ поменути концепт секуритизације имиграције, и констатују да он може да подржи радикализацију мањинских група који се осећају отуђено и пате од дискриминације – пошто је унутрашња безбедност уско повезана са немогућношћу да се обезбеде једнаке могућности за све. Уз то, проблеми секуритизације имиграције могу да доведу до кризе легитимитета – те се констатује неповерење у Европи због ниске ефикасности контроле граница, и сумње у могућност било какве делотворне имиграционе политике на националном нивоу (приметимо у којој мери су поменути налази из 2008. године актуелни, као и даљи који следе);
- Истиче се да велика већина становништва ЕУ желе активнију политику дизајнирану за контролу спољних граница (72 одсто), као и чвршћу политику азила и миграција (65 одсто), а да настаје зачарани круг: забринутост због владине неспособности храни лажне узбуне против миграната – док перцепције владиних слабости чине друштва домаћина више осетљива на страхове о „упаду“ аутсајдера, и тиме изазивају забринутост у вези етничке равнотеже – потом миграциона фобија, заузврат, даје гориво дискриминација и чини интеграцију теже достиживом, па на тај начин опет храни осећај неефикасности влада.

Chebel d'Appollonia и Reich разматрају и аспекте „гастарбајтер“ политике („guest worker” policy) – констатујући да ако су имигранти гостујући радници, они вероватно не би требало да се интегришу, као и идеју „кружне миграције“ („circular migration) коју је у једном тренутку промовисала Комисија ЕУ – без права за имигранте да доведу своје породице или да траже социјалну помоћ. Изводе заиста врло значајна питања (секуларизација насупрот формулација друштвено-економске платформе интеграције) и основано закључују да „тренутна атмосфера непријатељства неће обезбедити социјалну сигурност, нити спречити спољне претње на дуге стазе“.

Кампани (Campani, in Finklestein and Dent-Brown, 2008: 87-89), из конструктивистичке перспективе, разматра анимозитет према имигрантима, растући тренд у Европи, да се њима придаје одговорност за све друштвено-економске проблеме – а као оних лишених „наших моралних и културних вредности, једноставно због чињенице да су међу нама“ (указујући на опаске које даје Stolcke, 2000). Кампани истиче да је непријатељство према имигрантима у

великој мери „конструисан феномен“, и да не зависи од објективне „претње“ како су представљени имигранти. Указује да се положај имиграната може разумети преко концепта жртвеног јарца⁸, и пише да и теорија моралне панике објашњава механизме изградње имиграната као жртвеног јарца⁹, а да је „једначина муслимани-терористи дискурс који тежи да створи моралну панику коришћен од неких политичара за своје политичке сврхе“. Кампани између осталог закључује да „дискриминација имиграната у друштвеном животу и на тржишту рада представља главни извор „друштвеног стреса“, који може да подстакне девијантно понашање и радикализацију“ (Campani, in Finklestein and Dent-Brown 2008: 92).

Радикална и екстремна десница и питање имиграције

Гречић и Кораћ пишу да најшире прихваћено објашњење за успех партија екстремне деснице „сугерише да је то одговор на растући мултикултурализам западноевропских друштава. У том смислу, успон екстремне деснице је одговор на претње по национални идентитет изазване растућим бројем имиграната“ (Гречић и Кораћ, 2012: 209).

Став јавног мњења несумљиво може, и јесте увек у већем или мањем степену, испреплетан са утицајем десних групација, који може имати и изненађујуће јаке и дуготрајне ефекте у одређеним околностима: „После 9/11 француски однос према медитеранским земљама доживео је одређену промену. Расизам против муслимана и насилни расистички инциденти су повећани, а исламофобија се шири међу Французима, укључујући и интелектуалну елиту. Упркос томе што Национални фронт није био нарочито јак, његова антиисламистичка идеологија се шири, чинећи да људи виде ислам као претњу француској *modus vivendi*. Идеја о “сукобу цивилизација” који види све исламске вернике као терористе и фундаменталисте, као и нови трендови сарадње са Ис-

⁸ Кампани мисли на следеће: појединци нису у стању да се супротставе дубоким узроцима неизвесности и несигурности у времену глобализације; западна друштва пролазе кроз фазу транзиције где су путање друштвене покретљивости и традиционални системи репрезентације у кризи, индивидуални и колективни идентитет доведен у питање; са обзиром да владе не могу да обећају грађанима и извесну будућност, они могу бити груби према претњи које су близу и видљиве – као имигранти на границама или у градовима; имигранти постају жртвени јарац.

⁹ Кампани подсећа: „... Коен користи термин „морална паника“ да укаже на нападну реакцију медија, јавности, агенција друштвене контроле у случају криминала младих. Моралну панику аутор дефинише: „Стање, догађај, када ће особа или група лица почети да се дефинише као претња неким вредностима или интересима друштва: њихова природа је представљена на поједностављен начин и стереотипно од стране медија; моралне барикаде су подigli уредници, политичари, религиозни људи и други мислиоци/ интелектуалци; признати стручњаци изричу своје дијагнозе и указују на могућа решења... Понекад је паника заборављена и само нешто је остало у колективном памћењу; у другим случајевима, може да траје дуже и производе промене чак у начину како друштво себе опажа“ (1972, стр. 9). Коначно, реакција друштва на неке догађаје зависи од перцепције тих чињеница као претњи за неке „позиције, статус, интересе, идеологије и вредности“ (Cohen, 1972, стр. 191). Занимљив аспект у ситуацији моралне панике је да смо суочени са реалношћу која је делимично циљ, али делимично друштвено конструисана...“.

точном Европом, су угрозили историјске везе између Француске и медитеранских земаља... Да закључим, моја перцепција је да се Медитеран, од стране значајног дела француског становништва, види као област сукоба која угрожава безбедност Француске, али и културну баштину француског народа и вредности секуларизма које су централне републиканске традиције земље. Разлог је несумњиво страх од тероризма, ислама и верског фундаментализма, страх који је постао отворено изражен управо у време (од председничких избора 2002. године) када је Национални фронт почео да опада, и који је подстакнут више прихватљивим појединцима и групама“ (Camus, in Castro and Khachani, 2006: 97, 100).

Констатује се: „У екстремној десничарској идеологији у Европи може се уочити неправилна идентификација европских мултикултуралних политика са марксистичким курсом. У „програмском документу“ терористе Андерса Брејвика, у првом плану је приказан не само анти-марксистичка, већ и анти-муслиманска компонента десничарског екстремизма и тероризма“ Базаркина (Bazarkina, 2015: 86)¹⁰. Наиме: „Ултра-десничарски покрети су, у дужем периоду, покретали тезу о „исламизацији Европе“, против чега се боре свим својим ресурсима. Ислам је представљен као непријатељ, а истовремено је муслиманска религија идентификована са исламским тероризмом. Ислам је оптужен за појављивање друштвених проблема и нестабилност у Европи, јер муслимани „не желе или нису у стању да се интегришу“...“ (Bazarkina, 2015: 98)¹¹.

Кампани сматра да негативан став европског јавног мњења према муслимана није последица 11. септембра (мада је постао јачи након тога), а да су преовлађујуће реакције на захтеве муслимана (признавање верским обреда, што постаје политичко питање) од сумње прерасле у чисто непријатељство које је политички легитимисано углавном од стране деснице или екстремне деснице – као Национални фронт у Француској, Британска национална партија (БНП), Северна лига у Италији – која муслимане сматра претњом европској култури. Кампани основе за (растућу) исламофобију у Европи, на супрот службеног дискурса који наглашава толеранцију, налази у оцени да су имигранти и странци (не само они муслиманске вероисповести), „конструисани“ као „девијантни“, „криминалци“, „непријатељи“, и као претња „безбедности“ –

¹⁰ Такође Базаркина, 2015: 91: „Идеја о „чишћењу Европе“ од отворених непријатеља, односно имиграната, постаје главна теза манифеста А. Брејвика: „Морамо се одморити од масовне имиграције, чак и од оне не-муслиманске, у екстремним случајевима, током животног века једне генерације, тако да људи већ присутни у нашим земљама имају шансу прихватања... у будућности, процесима имиграције треба чврсто управљати, и не само када је реч о муслиманима“... Симптоматично је да се формирање новог културног идентитета Европљана на основу хришћанства третира као тероризам појединца у контексту оправданости и наставка крсташких ратова“.

¹¹ Интересантно је приметити: „Према мишљењу немачке владе, током последњих година, нека врста савеза између десничарских екстремиста и „ултра-десничарских популиста“ све је јача. Савез „Градови против исламизације“ (Städte gegen Islamisierung), формиран је 2008. године и комбинује читав низ организација ултра-десничарског спектра, као што су, на пример, „Фламандски интерес“ („Vlaams Belang“ – VB), „Аустријска слободарска партија“ (Freiheitliche Partei Österreichs), француски „Национални републикански покрет“ („Mouvement National Républicain – MNR) и шпанска „Платформа за Каталонију“ („PlataformaperCatalunya““ (Bazarkina, 2015: 99).

док је учљива друштвена конструкција муслимана у Европи као „терориста“ изузетно опасна у погледу социјалне кохезије и отежава борбу против тероризма. Истиче да „Медији и поједностављени политички дискурси успостављају као „очигледне чињенице“ аутоматске везе између узрока (нпр исламска култура) и последица (учешће у терористичким покретима). Ова врста дискурса игнорише могућност да су друштвене реалности производ сложених интеракција и процеса дефинисања и значења“ (Campani, in Finklestein and Dent-Brown 2008: 78-80).

Стога већ помињани Chebel d'Appollonia и Reich наглашавају да су примарни изборни корисници растуће нетолеранције (и често отвореног непријатељства) према имигрантима често екстремне десничарске партије, али се дискусија о темељних принципа интеграције (мултикултурализма и асимилације) преселила и у центар политичке дебате, у политички и научни мејнстрим. Примера ради, поводом политичког дискурса о исламу и муслиманима у Италији Алвано констатује: „Упркос снажним либералним и демократским основама италијанског друштва, политичке снаге су расправљале у политичкој арени у вези са питањем ислама као нове верске реалности по Италију. Пре свега, забрана изградње нових џамија је предложила продесна коалиција и уопште Европске комисије против расизма и нетолеранције (ECRI) је више пута изразила своју забринутост због реторике Северне лиге, која би се од неких могла окарактерисати као исламофобична“ (Alvanou, у Finklestein and Dent-Brown, 2008: 123)¹².

Утицај радикалне деснице расте и на институционалним нивоима Европске уније¹³.

Претпоставке и ограничења решавања проблема: европско јавно мњење и процес интеграције имиграционе популације

Разматрање проблема имиграцији се не сме, како упозоравају истраживачи, фокусирати само на њен економски и друштвени утицај, или на безбедносне аспекте који обухватају само релације граничне контроле и државног суверенитета. Истражени проблемски оквири (ставови европског јавног мње-

¹² Такође: „Нарочито после 11. септембра, ангажмана Италије у Ираку, бомбардовања у Лондону и Мадриду, плус текуће претеће изјаве Ал-Каиде, питања као што су изградња џамија и ношење бурки од стране жена су јавно повезана са проблемима у вези тероризма. Бивши премијер Силвио Берлускони је дао изјаву да је западна цивилизација „супериорна“ у односу на исламску, иако је покушао да исправи своју политичку грешку, рекавши касније да је ислам „велика религија“, и не мора бити „криминализована“... Исто тако, кардинал Бифи је предложио закон којим се ограничавају имиграционе дозволе за улазак у Италију само хришћанима“ (Alvanou, у Finklestein and Dent-Brown, 2008: 123).

¹³ Односи се на чињеницу да је Марин ле Пен, председница француске десничарске партије Национални фронт, 15. јуна 2015. године формирала у Европском парламенту нову десну политичку групацију под називом Europe of Nations and Freedom (француски: *Europe des nations et des libertés*, ENL). Види:

https://en.wikipedia.org/wiki/Europe_of_Nations_and_Freedom (20.09.2016.).

ња према имигрантима и питање интеграције имиграционе популације) захваћају индицирање већег броја релевантних питања: дискриминацију миграната у друштвеном животу, подстицаје и изазове екстремних опција, девијантно и криминогено понашање, узроке несигурности и неизвесности у времену глобализације, механизме изградње имиграната као жртвеног јарца.

Чине се основани и закључци да ће политичке активности држављаница ЕУ по питању актуелних миграционих кретања – и поред притисака и захтева који појединим државама могу бити упућени – бити одређене њиховим тренутним дефинисањем националних интереса, да притисак јавног мњења и десних политичких, радикалних и екстремистичких група има јасну специфичну тежину, као и да је нужна опција настојање ЕУ да се имиграциона политика усмери ка интеграцији имиграционе популације, са напоменом: „Уз поставке пољуљаног европског мултикултурализма, ова интеграција подразумевала би у неким аспектима и прећутно паралелно постојање два цивилна ентитета у оквиру једног административног или наднационалног“ (Pavličević, 2016).

На основу анализираних научних извора можемо закључити да је од суштинског значаја културна стигматизација имиграната (уз исказивање супремације западних вредности и стила живота)¹⁴ и константна исламофобија у Европи (не само, нити чак првенствено, због утицаја екстремне десничарске идеологије), али уз чињеницу да су на обе стране присутни крајње дивергентни ставови и поједностављени наративи, неповерење и негативна осећања понегде доведена до отворене мржње. Рецимо: „... чувени писац Мишел Велбек (Michel Houellebecq) је водио парницу са Великом џамијом у Паризу и ослобођен је свих оптужби октобра 2002. године, зато што је рекао у интервјуу да је: “ислам најглупља религија. Када неко чита Куран, стварно је разорен”...“ (Camus, in Castro and Khachani, 2006: 99). О терористичким одговорима „друге стране“ у овом контексту није потребно детаљније говорити.

Уочава се да су имиграционе политике првенствено вођене безбедносним разлозима – процес секуритизације је оквир решавања имиграционог питања – те културну интеграцију миграната замењује политичка интеграција. Али овде да цитирамо оштре опаске: „Овај процес секуритизације, односно изградње или уоквиравања питања миграције као претње по безбедност, ојачан је на трагу 11. септембра. ‘Рат против тероризма’ није само везао миграцију за тероризам, такође је консолидовао место миграције као претње културном

¹⁴ У вези италијанског медијског и интелектуалног дискурса о исламу Алвано констатује: „Штампа и свет медија су одиграли своју улогу у томе како се перципирају муслимани у италијанском друштву. Чувени позна новинарка Ориана Фалачи (Oriana Fallaci) је са својом књигом “La Rabbia e l’Orgoglio” (*Бес и понос*), као плод страшног напада на наш свет претрпљен 11. септембра, подржала ја идеју да је Запад супериоран у односу на ислам, муслимани „се множе као пацови“ у западним земљама, они су „одвратне креатуре, које уринирају у крстионице“. Њена је књига изазвала турбуленције у италијанском друштву и доста полемичких разговора, али њени аргументи су прихваћени као озбиљни и уважени за део друштва... Феномен Фалачи мора бити повезан са општом медијском покривеношћу ислама који се испоставила више негативна од 11. септембра и повезује ислам са екстремизмом и насиљем“ (Alvanou, у Finklestein and Dent-Brown, 2008: 123).

идентитету. Нарочито, постварене су 'културне разлике' у одређену групу миграната (углавном муслиманима и Арапима) као упечатљив дестабилизирајући фактор, безбедносна претња националним идентитетима, такозваној културној хомогености држава чланица и европским 'вредностима'. У том смислу, ова секуритизација миграције преко позивања на културу носи обележја такозваног 'новог расизма', или, како Ибрахим елоквентно тврди, она се појавила као 'најсавременији облик расизма' (Ibrahim, 2005); расизам који искоришћава 'културне разлике', радије не биолошке, да дискриминише и подреди одређене групе људи. То је ново у смислу да надмашује класичне дефиниције и више не оперише позивајући се на дихотомију супериорност/инфериорности или кроз физичку елиминацију популација. Данашњи расизам је много скривенији, 'пристојан', он је изграђен на више 'невиним' конфигурацијама, као што су очување нечијег идентитета, сопственог начина живота и вредности суочен са 'дестабилизирајућим' и 'штетним' ефектима других култура' (Burgu, in Lazaridis, 2010: 219-220).

Не сме се заборавити да изостанак интеграције мањинских група подразумева осећај искључености из друштвеног окружења и отвара врата терористичкој регрутацији.

Региструје се и указивање на потребу изградње политика (уз институционалну подршку) које смањују утицај предрасуда. Виктороф у врло сардјајном тексту пише: „Једно је документовати да муслимански имигранти и немуслиманци у Европи живе паралелне животе у одвојеним енклавама, подељени дискриминацијом, предрасудама, бесом, непријатељством, сумњом и међусобним одбијањем. Друго је поставити претпоставку да су предрасуде фактор ризика за тероризам. *Pew surveys*, на пример, извештавају о стопама подршке за самоубилачки бомбашки напад, али не повезују те одговоре на упите о искуству расизма или злостављања. Међутим, постоји неколико разумних теоријских основа за закључак да непријатељски међугрупни ставови промовишу политичко насиље“ (Victoroff, in Finklestein and Dent-Brown, 2008: 184). Подржавајући хипотезу да предрасуде два народа усмерене једне против других, генеришу радикализацију и милитантно насиље (посебно ако субдоминантна група види себе као предмет неправедном третмана, подгрупе те групе биће склонике да изврше агресивне радње против доминантне групе) Виктороф прихвата став да комбинација предрасуда и друштвеног идентитета фаворизује радикализацију у групама сихадиста у западним друштвима, те закључује да су предрасуде само део комплексне једначине конфликта; да могу бити кључни фактор у проблему радикализације младих муслиманских имиграната у Европи 21. века; да је смањење предрасуда део успешне интеграције – те да је потребно учинити озбиљан напор да се утврде најбољи начини за смањење предрасуда између муслиманских имиграната и не-муслиманских европских грађана већ код адолесцената (када је то лакше постићи и добити трајније социјалне бенефиције), спровођењем превентивних политике засноване на образовним процесима (Victoroff, in Finklestein and Dent-Brown, 2008: 188-189).

Аутор овог рада истиче да се питање интеграције имиграционе популације (како оне домицилне, тако и имиграционих скупина које чекају на грани-

цама ЕУ) исказује као једно од централних питања у свим проблемским оквирима јавне дебате о њеном карактеру (посебно о претпостављеним опасностима које носи), њеном статусу, као и о мерама које треба применити, модификовати или осмислити, те о целокупном односу према њој. Питање формулације и (начина и обима) имплементације мера је најшире уоквирено односом имиграционе популације према јавно исказаним ставовима поводом могућности и степена њене интеграције (укључујући и радикално деловање, конфликтна догађања, инцидентне ситуације, посебно криминогене акте појединаца који јој припадају). Другачије исказано, формулација мера према имиграционој популацији узрокована је и односом имиграције према (не само официјелним) захтевима везаним за процес интеграције који пред њу поставља друштво у које доспева.

Позивање на право да се емигрира или затражи азил, а уз неспремност да се прихвате основни културолошки обрасци новог социјалног окружења није део решења. Интеграција има своје лимите који се исказују на обе стране континуума који у многим аспектима просторно, политички, верски и културолошки раздвајају друштва из којих се долази и у која се долази. Дужи временски период, уз друге позитивне предуслове (посебно културолошке), потребан је да се интеграција оствари у обострано прихватљивом модусу.

Са правом се истиче и да: „... коју год дефиницију или модел интеграције можемо да изаберемо, интеграција је колективни процес, са улогом целе популације, староседеоца и имиграната: она мора бити повезана са општим моделом заједног живота“ (Campani, in Finklestein and Dent-Brown, 2008: 82)¹⁵. Решења ће зато бити све компликованија у мери у којој имиграциони корпус буде исказивао мање жеље да прихвати правила и вредности друштва у које долази, као и мером у којој домицилно становништво не схвата посебности имиграционе популације са којом већ живи, као и разлоге због којих појединци и веома велике и шаролике етничке групе настоје да емигрирају у ЕУ.

¹⁵ Campani, in Finklestein and Dent-Brown, 2008: 81: „Франческо Алберони и Роберто Баглиони, дефинисали су концепт интеграције овако: „Интеграција мора бити реципрочна размена људских искустава на психолошком нивоу, то мора бити културна размена из које се веће и зрелији искуство може појавити и мора да представља убацивање имиграната у нове друштвене структуре као витални и функционални део који чини целину богатјом“ (Alberoni and Baglioni: 1965, 26). Ова два социолога разликују 'интеграцију' од 'културне асимилације': у процесу интеграције реципрочно размена одвија се на нивоу појединаца, док је социјална структура обогаћена присуством имиграната. Ове идеје фокусирају се на размену, али ова размена се одвија унутар институционалног оквира дефинисаног од стране државе домаћина... Политике интеграције одражавају интеграциони 'модел' – оне имају нормативни аспект, предлажу да се имплементира нека врста интеракције између две популације... интеграција је дуготрајан, динамичан процес који се простире на различитим сферама друштвеног живота и има више димензија: културне, социјалне и економске. Имигрантске групе које су добро интегрисане са економске тачке гледишта могу сачувати кључне културне посебности...“.

Литература:

1. Bazarkina Darya, Right-wing extremism and terrorism in the territory of the EU: from “street fighters” to “national-socialist underground”, *Nauka i društvo*, Issue 2, 2015 (winter), pp. 85-102.
2. Camus Jean-Yves, Racism and Anti-Racist Measures Conditioning Migrations in the Mediterranean, in: Security and Migrations in the Mediterranean: Playing with Fire, By: Henriques Mendo Castro and Khachani Mohamed. Series: NATO Science Series. Series V, Science and Technology Policy, v. 50. Amsterdam: IOS Press. 2006. eBook., Database: eBook Academic Collection (EBSCOhost), pp. 97-100
3. Gajić Aleksandar Saša, Geopolitika sirijskih migracija i EU, *Kultura polisa*, god. XIII (2016), br. 29, str. 77-93
4. Grečić V. i Korać S., Politički diskurs ekstremne desnice u Zapadnoj Evropi: pitanje imigracije, *Međunarodni Prolemi* 2, (str. 202–232), 2012.
5. https://en.wikipedia.org/wiki/Europe_of_Nations_and_Freedom (20.09.2016.)
6. *Immigration, Integration, and Security: America and Europe in comparative perspective*, edited by Ariane Chebel d’Appollonia and Simon Reich, University of Pittsburgh Press, 2008.
7. Pavličević Predrag, Analysis Of The Political And Security Aspects Of Contemporary Migration And Crisis In The Eu, *Nauka i društvo*, 1/ 2016 (leto), str. 57-79
8. *Psychosocial Stress in Immigrants and in Members of Minority Groups As a Factor of Terrorist Behavior*, edited by Michal Finklestein and Kim Dent-Brown, NATO Science for Peace and Security Series, E, Human and Societal Dynamics, v. 40. Amsterdam, Netherlands: IOS Press. 2008, Database: eBook Academic Collection (EBSCOhost)
9. Tođral Burcu, Convergence of Securitization of Migration and ‘New Racism’ in Europe: Rise of Culturalism and Disappearance of Politics, in *Security, Insecurity and Migration in Europe*, Edited by Gariella Lazaridis, eBook Academic Collection, Routledge, 2010, eBook., Database: eBook Academic Collection (EBSCOhost), pp. 219-237.

MIGRATION CRISIS: EUROPEAN PUBLIC OPINION AND THE PROCESS OF THE INTEGRATION OF IMMIGRANT POPULATION

Summary: Analyzing various, especially political and security aspects of the present migration crisis in the EU, the author has paid special attention to emphasizing the importance of European public attitude towards the immigrants. According to the analyzed scientific sources the author has concluded that the cultural stigmatization of the immigrants (together with the supremacy of western values and lifestyle) and the constant Islamophobia in Europe (not only, not even primarily, due to the influence of extreme right-wing ideology), are of crucial importance, but along with the fact that on both sides there are utmost divergent attitudes and simplified narratives, distrust and negative feelings somewhere leading to open hatred. The mentioned problems ask for indicating a large number of relevant questions: the discrimination of the immigrants in social life, provoking and triggering off extreme options, deviant and criminal behavior, the causes of uncertainty and insecurity in the time of globalization, the mechanisms of making the immigrants scapegoats. It can be noticed that the immigrant policies have been primarily led by security reasons – the process of securitization is the framework for solving the immigration issue – so, the cultural integration is replaced by

political integration. It has also been pointed out that establishing the policies (with institutional support) which decrease the influence of prejudices is needed. The author asserts that the issue of the immigrant population integration (of both domicile and immigrants' groups waiting on the EU borders) is shown as one of the central issues in all problem frames of the public debate on its character (particularly on the assumed dangers), its status, as well as on the measures that should be applied, modified or devised, and finally, on the general attitude to it. The matter of formulation and implementation (the way and range) of the measures is widely determined by the immigrant population attitude towards the publicly expressed attitudes regarding the possibility and the degree of its integration (also including radical acting, conflict events, incident situation, and especially criminal acts of its members). In other words, the formulation of the measures to the immigrant population is also caused by the immigrants' attitude to (and not only officially) the requirements related to the integration process, which are set by the society they enter. Claiming the right to emigrate or to seek asylum, without being willing to accept the basic cultural patterns of the new social environment is not a part of the solution. The integration has its limits, which are expressed on both sides of the continuum, dividing the societies that are come from and the ones that are come into in many aspects – spacious, political, religious and cultural. A longer period, along with other positive prerequisites (especially cultural ones) is needed for the integration to take place in mutual acceptable modus. The solutions will be more and more complicated given the extent in which the immigration corpus expresses its wish to accept the rules and values of the society it is coming to, and the extent in which the domicile citizens don't understand the particularities of the immigrant population which they already live with, as well as the reasons why individuals and very large and varied ethnic groups endeavor to emigrate to the EU.

Key words: immigration policy, security measures, public opinion, integration, securitization of immigration, terrorism, islamophobia